

Karácsonyi ajándék

Köztudott, hogy a nehéz történelmi időkben a magyar kultúra, ezen belül az egyházi és egyházzenei kultúra emlékeinek túlnyomó része elpusztult. Hogy csak egy példát mondjunk: becslések szerint középkori kódexállományunknak mindössze fél százaléka maradt ránk. Emiatt más népeknél is fontosabb számunkra, ha egy-egy töredék, s különösen ha egy-egy teljes forrás felbukkanásáról érkezik híradás.

Jó tizenöt évvel ezelőtt kaptunk hírt arról, hogy az isztambuli Topkapi Szeráj könyvtárában őrzött (egy régi katalógusba ismeretlen eredetű kódexként felvett) kottás antifonále magyar származású. Vízkelety Andrásnak, kiváló középkorkutatóknak módja volt egy rövid idő alatt átfutni a kéziratot, sőt néhány fényképet is hazahozott róla. A fényképek tanulmányozásából kiderült, hogy nagyszerű Anjou-kori munkával van dolgunk, elegáns „magyar hangjegyrással” el látva, mely gazdagon tartalmazza az egész liturgikus év zsolozsma-énekeit, azok magyar variánsait és a hozzájuk járuló magyarországi alkotásokat (így például István, László, Imre, András és Benedek remeték officiumait). A kódexet jó néhány festett iniciálé díszíti, melyek méltó társai a kódexszel körülbelül egyidős Képes Krónikának és Anjou-Legendáriumnak.

Érthető, ha ezek után a magyar kutatók mindent megtettek azért, hogy az egész kódexről mikrofilmhez jussanak, a kódex teljes tartalmát átkutathassák, s megállapítsák, pontosan hol, melyik magyar város, templom részére készítették e szép énekeskönyvet, miről vallanak maguk a dallamok. Álmaik közé tartozott az is, hogy a kódex anyaga valamilyen formában kiadásra kerüljön.

Ám minden erőfeszítés kudarcba fulladt: a könyvtár a könyv rossz állapotára hivatkozva (a kódexet századokon át egy bőrzsákba rejtve őrizték Isztambulban, a pergamenlapok szélei penészesek, az egész könyv könnyen széteshet) megtagadta a hozzáférés bármely formáját. Hiába hivatkoztunk arra, hogy éppen a könyv rossz állapota miatt sürgős a filmezés, s hogy egy esetleges török-magyar közös kiadásnak fontos kulturális üzenete lenne, a válasz mindig elutasító volt, kerestünk légyen bármilyen jónak látszó közvetítőt.

S most, tizenöt év után fordulat történt. Október közepén a két ország államfői találkoztak Ankarában, s a magyar államfő már a találkozó első órájában felvetette e problémát, javasolta a kódex közös erővel történő „megmentését”. S ekkor végre megtört a jég. A török államfő megígérte az együttműködést, két napra rá vendégül látták a magyar államfőt az isztambuli könyvtárban, láthatta az antifonálét, amely mellett ott volt a mikrofilmet tartalmazó doboz. Újabb két nap múlva már rávethették magukat a filmre a magyar kutatók, s végre először végig-elemezheték a teljes anyagot. Mi több: a török fél kifejezte készségét, hogy a kódexet közös erőfeszítéssel restauráljuk és hasonmás kiadásban megjelentessük.

Karácsonyi ajándék ez, nemcsak a magyar tudománynak, hanem nekünk, egyházzeneészeknek is. Gazdagabbak lettünk múltunk egy dokumentumával, nemcsakára akár énekelhetünk is belőle. De talán még egy dolog miatt ajándék: engesztelő, békülő gesztusnak is értelmezhetjük a történelmi rossz emlékek némi ellen-súlyozására, baráti kéznyújtásnak, vagy hogy időszerűen fogalmazzunk: a jóakarató emberekre leszálló békesség jelképének. Pax hominibus bonae voluntatis.

* A Magyar Egyházzene jelen számát az Isztambuli Antifonálé néhány facsimilje ékesíti.